

स्वामी रामानंद तीर्थ
मराठवाडा विद्यापीठ,
विष्णुपूरी, नांदेड ४३१६०६

बहिस्थ शिक्षण केंद्र

एम.ए. (बहिस्थ शिक्षण)

प्रथमवर्ष

विषय : समाजशास्त्र

अभ्यासक्रम

शै.वर्ष २०२३—२४

एम.ए. (बहिस्थ शिक्षण) प्रथमवर्ष
विषय : समाजशास्त्र
अभ्यासक्रम

उद्दिष्टे

दूरस्थ विद्यार्थ्यांना —

१. समाजशास्त्रीय सिध्दांताची ओळख करून देणे.
२. सामाजिक संशोधनातील सैध्दांतिक उपयुक्ततेची जाणीव करून देणे.
३. भारतीय समाजाची ओळख करून देणे.
४. भारतीय विचारवंतांच्या कार्याची जाणीव करून देणे.
५. सामाजिक समस्येची ओळख करून देणे, सामाजिक समस्येच्या संदर्भात जाणिव जागृती निर्माण करणे.
६. आदिवासी समाजाची ओळख करून देणे.
७. आदिवासी समाजाच्या कल्याणार्थ राबविण्यात येणा—या विविध कार्यक्रमाच्या सद्यस्थितीचा आढावा घेणे, तसेच विविध सामाजिक संस्थांच्या बदलाचा अभ्यास करणे.

एम.ए. (प्रथमवर्ष)

समाजशास्त्र अभ्यासक्रम

- पेपर क्र. ०१ समाजशास्त्रीय सिध्दांत
- पेपर क्र. ०२ भारतीय सामाजिक विचारवंत
- पेपर क्र. ०३ भारतीय सामाजिक समस्या
- पेपर क्र. ०४ आदिवासींचे समाजशास्त्र
-

पेपर क्र. ०१ समाजशास्त्रीय सिध्दांत

- १.१ समाजशास्त्रीय सिध्दांताची ओळख
- १.१.१ प्रास्ताविक
 - १.१.२ समाजशास्त्रीय सिध्दांताचा अर्थ व स्वरूप
 - १.१.३ समाजशास्त्रीय सिध्दांताची वैशिष्ट्ये
 - १.१.४ समाजशास्त्रीय सिध्दांताचे प्रकार
 - १.१.५ समाजशास्त्रीय सिध्दांताचे महत्व
- १.२ सामाजिक क्रिया सिध्दांत
- १.२.१ सामाजिक क्रिया सिध्दांताचा अर्थ व स्वरूप
 - १.२.२ सामाजिक क्रिया सिध्दांतात मॅक्स वेबर यांचे योगदान
 - १.२.३ सामाजिक क्रिया सिध्दांतात टॉलकॉट पार्सन्स यांचे योगदान
 - १.२.४ सामाजिक क्रिया सिध्दांताच्या मर्यादा
- १.३ संघर्ष सिध्दांत
- १.३.१ कार्ल मार्क्सचा संघर्ष सिध्दांत
 - प्रस्तावना
 - दृष्टीकोन
 - विश्लेषण
 - समारोप
 - १.३.२ राल्फ डेहरेडॉर्फचा सिध्दांत
 - प्रस्तावना
 - दृष्टीकोन
 - विश्लेषण
 - समारोप
 - १.३.३ लेविस कोजरचा संघर्ष सिध्दांत
 - प्रस्तावना
 - दृष्टीकोन
 - विश्लेषण
 - समारोप
- १.४ स्त्रीवादी सिध्दांत
- १.४.१ स्त्रीवादी सिध्दांताचा अर्थ व स्वरूप
 - १.४.२ स्त्रीवादी सिध्दांताचे मुख्य प्रकार
 - १.४.३ भारतातील स्त्रीवादी सिध्दांताचे स्वरूप व समस्या
 - १.४.४ स्त्रीवादी सिध्दांताची आवश्यकता आणि महत्व
- १.५ प्रतिकात्मक आंतरक्रियावाद
- १.५.१ प्रस्तावना
 - १.५.२ प्रतिकात्मक आंतरक्रियावाद : अर्थ व स्वरूप
 - १.५.३ प्रतिकात्मक आंतरक्रियावाद : व्याख्या आणि महत्व
 - १.५.४ जॉर्ज हर्बर्ट मीडचा प्रतिकात्मक सिध्दांत
 - प्रास्ताविक
 - 'स्व' अर्थ, स्वरूप
 - 'स्व' अंतःक्रिया

- 'स्व'चा विकास
- प्रतिकात्मक अभिप्राय
- १.५.५ हर्बर्ट ब्लूमरचा प्रतिकात्मक अंतरवाद
- संरचना व प्रक्रिया
- प्रतिकात्मक आंतरक्रियावादाचे तीन मौलीक आधार
- अध्ययन पध्दती / पध्दतीशास्त्र

१.६ प्रघटना आणि लोकपध्दतीशास्त्र

- १.६.१ प्रस्तावना
- १.६.२ प्रघटनाशास्त्राचा अर्थ व स्वरूप
- १.६.३ प्रघटनाशास्त्रीय सिध्दांतात अल्फ्रेड शुट्झ यांचे योगदान
- १.६.४ लोकपध्दती शास्त्राचा अर्थ व स्वरूप
- १.६.५ लोकपध्दती शास्त्रीय सिध्दांतात होरॉल्ड गारफिंकल यांचे योगदान

संदर्भ ग्रंथासूची (प्रकाशनासह)

- ०१) प्रा. गर्जेन्द्रगडकर व्ही.एन. () समकालीन समाजशास्त्रीय सिध्दांत
- ०२) प्रा. गुप्ता व प्रा.शर्मा() समाजशास्त्रीय सिध्दांत.....
- ०३) प्रा. गुप्ता एम.एस.()समाजशास्त्रीय परीमेय
- ०४) प्रा. कुलकर्णी पी.के.() प्रगत समाजशास्त्रीय सिध्दांत.....
- ०५) प्रा.सुनील गोयल व संगीता गोयल ()उच्चस्तर समाजशास्त्रीय सिध्दांत
- ०६) प्रा.विरेन्द्र प्रकाश शर्मा () सामाजिक विचारक.....
- ०७) प्रा.घोडे रमेश व प्रा.दायदार()आधुनिक समाजशास्त्रीय सिध्दांत.....
- ०८) प्रा.सिंधू काकडे व प्रा.वैशाली दुधड () समाजशास्त्रीय सैध्दांतीक विचार
- ०९) प्रा. पेंडके मा.ग. () समाजिक विचारधारा.....
- १०) प्रा. दोषी व त्रिवेदी() उच्चस्तर समाजशास्त्रीय सिध्दांत

पेपर क्र.०२ भारतीय समाजिक विचारवंत

२.१ सामाजिक विचार

- २.१.१ प्रस्तावना
- २.१.२ सामाजिक विचार अर्थ व स्वरूप
- २.१.३ सामाजिक विचार उदय व विकास
- २.१.४ सामाजिक विचार वैशिष्ट्ये
- २.१.५ सामाजिक विचाराचे महत्व

२.२ महात्मा गांधी

- २.२.१ प्रास्ताविक
- २.२.२ महात्मा गांधी यांचे सत्य व अहिंसासंबंधीचे विचार
- २.२.३ महात्मा गांधी यांचे सत्याग्रहाबाबतचे विचार
- २.२.४ महात्मा गांधी यांचे ग्रामस्वराज्यसंबंधीचे विचार
- २.२.५ महात्मा गांधी यांचे स्त्री विषयक विचार

२.३ महात्मा फुले

- २.३.१ प्रास्ताविक
- २.३.२ महात्मा फुले यांची सत्यशोधक समाजाची संकल्पना
- २.३.३ महात्मा फुले यांचे सार्वजनिक सत्यधर्म विषयीचे विचार
- २.३.४ महात्मा फुले यांचे स्त्रीशिक्षणा संबंधीचे विचार
- २.३.५ महात्मा फुले यांचे शेतक-यांविषयीचे विचार

२.४ राजर्षी शाहू महाराज

- २.४.१ प्रास्ताविक
- २.४.२ पार्श्वभूमी
- २.४.३ महात्मा फुले व राजर्षी शाहू महाराज
- २.४.४ समकालीन समाजसुधारक
- २.४.५ शाहू महाराज व्यक्तीमत्व व कर्तृत्व
- २.४.६ अस्पृश्यता निर्मुलन कार्य :-
 - अस्पृश्यता निर्मुलन पार्श्वभूमी
 - अस्पृश्यांची स्थिती
 - अस्पृश्यता निर्मुलनासाठी उपक्रम: शैक्षणिक, प्रशासकीय, लोकसंपर्क, कायदे कानून, आरक्षण
- २.४.७ शिक्षणविषयक विचार व कार्य :-
 - शिक्षणविषयक मोहिम
 - शैक्षणिक प्रसारकार्य आढावा
 - शिष्यवृत्ती योजना
 - शिक्षण विस्तारासाठी वसतीगृहाचा उपयोग
- २.४.८ शाहू महाराजांचे धार्मिक विचार व सुधारणा :-
 - वेदोक्त संघर्षाची पार्श्वभूमी
 - वेदोक्त संघर्षातील विविध प्रवाह
 - सत्यशोधक चळवळ
 - हिन्दू धर्मात क्रांतीकारक परीवर्तनाचे कार्य

२.५ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

- २.५.१ प्रास्ताविक
- २.५.२ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे शिक्षणविषयक विचार

- २.५.३ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे बौद्ध धम्म विषयक विचार
 २.५.४ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जात व अस्पृश्यतेसंबंधी विचार
 २.५.५ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा राष्ट्रवाद

२.६ स्वामी रामानंद तीर्थ

- २.६.१ प्रास्ताविक
 २.६.२ स्वामीजींचे जीवनकार्य
 २.६.३ स्वामीजींचे शैक्षणिक कार्य व विचार
 २.६.४ स्वामीजी व हैद्राबाद संस्थान संबंध
 २.६.५ स्वामीजींचे हैद्राबाद मुक्तीसंग्रामातील योगदान
 २.६.६ मराठवाडा मुक्तीसाठी प्रेरणादायी कार्य

संदर्भ ग्रंथासूची

- ०१) प्रा. पेंडके मा.ग. () सामाजिक विचारधारा
 ०२) प्रा. कुलकर्णी पी.के.() सामाजिक विचार प्रवाह
 ०३) प्रा. कुलकर्णी पी.के.() समाजशास्त्रातील सैध्दांतिक दृष्टीकोन
 ०४) प्रा. आगलावे प्रदीप() अभिजात विचार परंपरा
 ०५) प्रा. डी.एम. तंगलवाड, डॉ. डी.डी. घोडगे() समाजशास्त्रीय विचारवंत.....
 ०६) प्रा. महात्मा गांधी () माझ्या स्वप्नातील भारत
 ०७) प्रा. जोशी गजानन() महात्मा गांधी विचार विमर्ष
 ०८) प्रा. महात्मा गांधी () ग्रामस्वराज्य
 ०९) प्रा. कुंभार नागोराव() गांधी विचार दर्शन
 १०) प्रा.शर्मा विरेंद्र व शर्मा ऋचा() गांधी विचार दर्शन
 ११) प्रा. श्रीमती पाटील प्रतिभा() गांधीजी आणि सामाजिक समता
 १२) प्रा. पी.वी. साळुंखे (१९८८)राजर्षी शाहू गौरवग्रंथ शिक्षणसेवा योजना विभाग, महाराष्ट्र राज्य मंत्रालय, मुंबई
 १३) श्री. कीर धनंजय (१९७९)राजर्षी शाहू छत्रपती एक समाजक्रांती करणारा राजा,पॉप्यूलर प्रकाशन, मुंबई
 १४) श्री. सूर्यवंशी कृ.गो.(१९८४)राजर्षी शाहू महाराज: राजा व माणूस ठोकळ प्रकाशन, पुणे
 १५) प्रतिभा परदेशी,अनंत लोखंडे व दिलीप चव्हाण (१९८८)फुले,शाहू, आंबेडकर:जातीव्यवस्था अंतक्रांतीसिंह नानापाटील अकादमी, नगर
 १६) डॉ. जाधव रमेश (१९८७)लोकराजा शाहू छत्रपती शैलेंद्र प्रकाशन, शुक्रवार पेठ, पुणे
 १७) डॉ. गोरे बलभीमराज (१९९४) लोकराजा नालंदा प्रकाशन, परभणी
 १८) स.मा. गर्गे (कार्यवाह) (१९८७)समाजसुधारक आणि अंधश्रद्धा अंधश्रद्धा निर्मूलन समिती, सातारा
 १९) चंगोले पी.एस. (१९९४)राजर्षी शाहू आणि कोशीराम गुरू रविदास प्रकाशन, नागपूर
 २०) प्रा. वेदकुमार वेदालंकार (१९८८)क्रांतीके अग्रदुत राजर्षी शाहू महाराज विकास प्रकाशन, नागपूर
 २१) देऊळगावकर वि.पा.() युगप्रवर्तक स्वामी रामानंद तीर्थ
 २२) डॉ. मेदककर प्रकाश () स्वामी रामानंद तीर्थ
 २३) कुलकर्णी राम आनंद () स्वामी रामानंद तीर्थ चरीत्र
 २४) प्रा. जोशी श्रीपाद () महात्मा गांधी जीवन व शिकवण
 25) Dr. Ghuge V.B. ()Rajarshi Shahu A Model Ruler, Kirti Publication, Aurangabad.

.....
पेपर क्र. ०३ भारतीय सामाजिक समस्या
.....

३.१ सामाजिक समस्या

- ३.१.१ प्रास्तावीक
- ३.१.२ सामाजिक समस्या अर्थ
- ३.१.३ सामाजिक समस्येचे स्वरूप
- ३.१.४ सामाजिक समस्येची कारणे
- ३.१.५ सामाजिक समस्येचे परीणाम
- ३.१.६ सामाजिक समस्येचे प्रकार
- ३.१.७ सामाजिक समस्येवर उपाययोजना

३.२ महिलांच्या समस्या

३.२.१ कौटूंबिक हिंसाचार

- प्रास्तावीक
- कौटूंबिक हिंसाचार अर्थ, व्याख्या, स्वरूप, व्याप्ती
- कौटूंबिक हिंसाचाराची कारणे
- कौटूंबिक हिंसाचाराचे कुटूंबावर होणारे परीणाम
- कौटूंबिक हिंसाचाराचे समाज/राष्ट्रावर होणारे परीणाम
- कौटूंबिक हिंसाचार थांबविण्याचे उपाय

३.२.२ हुंडा समस्या:

- हुंड्याचा अर्थ, स्वरूप, महत्व
- हुंडा समस्येची कारणे
- हुंड्याबाबत समाजाची मानसिकता
- हुंडा बळी: एक विकृती
- हुंड्याचे निर्मूलन: एक सामाजिक आव्हान
- हुंड्याचे परिणाम व त्यावरील उपाय

३.२.३ घटस्फोटाची समस्या:

- प्रास्तावीक
- घटस्फोट स्वरूप, महत्व
- घटस्फोटांची विविध कारणे व समस्या
- घटस्फोट टाळता येण्याचे उपाय, समाजपरीवर्तन
- घटस्फोटाचे कुटूंबावर, समाजावर, पतीपत्नी व मुले यांवर होणारे परीणाम

३.२.४ स्त्रीभ्रूण हत्या:

- स्त्रीभ्रूण हत्या: अर्थ, स्वरूप
- स्त्रीभ्रूण हत्या होण्याची कारणे
- स्त्रीभ्रूण हत्या व मातापिता यांचे समुपदेशन
- स्त्रीभ्रूण हत्या: कौटूंबिक, सामाजिक परिणाम
- स्त्रीभ्रूणहत्या उपाय

३.३ वृद्धांच्या समस्या

३.३.१ वृद्धापकाळ पार्श्वभूमी

- भारतीय संस्कृतीतील चार आश्रम व्यवस्था
- वृद्धावस्था: अर्थ, व्याख्या
- वृद्धावस्थेसंबंधी असलेली वयोमानातील विविधता

- पाश्चात्य व भारतातील लोकसंख्येत वृद्धांचे वाढते प्रमाण
- ३.३.२ **वृद्धावस्थेतील सामाजिक समस्या**
 - शारीरिक समस्या
 - मानसिक समस्या
 - भावनिक समस्या
 - आर्थिक समस्या
 - परावलंबनाची समस्या
- ३.३.३ **वृद्धांच्या समस्येची कारणे**
 - शहरीकरण, औद्योगिकीकरण व जागतिकीकरण
 - संयुक्त कुटूंब पध्दतीचा —हास
 - ग्रामीण जीवनात परिवर्तन
 - मुला मुलींची बदलती विचारसरणी
 - आर्थिक परावलंबन
 - महिलांचे नोकरीत वाढते प्रमाण
- ३.३.४ **वृद्धांच्या समस्येचे परीणाम**
 - वैयक्तिक परीणाम
 - कौटूंबिक परीणाम
 - आर्थिक परीणाम
 - सामाजिक परीणाम
- ३.३.५ **वृद्धांसाठी कल्याणकारी कार्यक्रम**
 - वृद्धाश्रम व्यवस्था
 - वृद्धांसाठी दिनकेंद्रे
 - निवृत्ती वेतन योजना
 - वृद्धांच्या कल्याणकारी योजना
 - वृद्धांच्या कल्याणासाठी स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान

३.४ व्यसनाधिनतेच्या समस्या

३.४.१ धुम्रपान :

- धुम्रपानाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी व अर्थ
- धुम्रपान करण्याची कारणे
- धुम्रपानाचे वैयक्तिक, शारीरिक, सामाजिक परीणाम
- धुम्रपान त्याग करण्यासाठीची उपाययोजना
- धुम्रपान व शासनयोजना
- धुम्रपान करणारा वर्ग, व्याप्ती व त्याचे स्वरूप

३.४.२ मद्यपान

- मद्यपान धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक पार्श्वभूमी
- मद्यपान करणारा वर्ग व त्याचे स्वरूप
- मद्यपानाचे वैयक्तिक, कौटूंबिक, सामाजिक परीणाम
- मद्यपानाचे दुष्परीणाम
- मद्यपान बंदिसाठी समाज, शासन, महिला यांचे कार्य
- मद्यपान बंदिवरील उपाययोजना

३.४.३ अंमली पदार्थांच्या दुरुपयोगाची समस्या

- अंमली पदार्थ म्हणजे काय ? अर्थ व स्वरूप/ व्याप्ती
- अंमली पदार्थांचे विविध दुरुपयोग व कारणे

- अंमली पदार्थ : प्रकार
- अंमली पदार्थ : तस्करी
- अंमली पदार्थाची जागतीक समस्या

३.४.४ तंबाखू सेवन

- तंबाखू सेवन: अर्थ, स्वरूप
- तंबाखू सेवनाची कारणे व परिणाम
- तंबाखू सेवन करणारा वर्ग

३.५ गुन्हेगारीच्या समस्या

३.५.१ गुन्हेगारी :

- अर्थ, स्वरूप, व्याख्या
- गुन्हेगारीची कारणे
- गुन्हेगारासाठी प्रवृत्त करणारे घटक
- गुन्हेगार वर्ग
- गुन्हेगारी थांबविण्याचे उपाय/आळा घालण्याचे उपाय
- गुन्हेगारांचे प्रकार, व्याप्ती
- गुन्हेगारी: एक सामाजिक समस्या
- गुन्हेगार व पोलीस यंत्रणा संबंध
- आंतरराष्ट्रीय व्यवहार व गुन्हेगार

३.५.२ बालगुन्हेगारी :

- अर्थ, स्वरूप व व्याख्या
- बालगुन्हेगारीची कारणे
- बालगुन्हेगारीचे परिणाम
- बालगुन्हेगारीवर उपाय
- पोलीस यंत्रणा व बालगुन्हेगार
- बालगुन्हेगार सुधारक संस्था

३.६ पर्यावरण प्रदूषण

३.६.१ पर्यावरण: अर्थ, स्वरूप, व्याप्ती व महत्व

३.६.२ प्रदूषणाचा अर्थ

३.६.३ प्रदूषणाची कारणे

३.६.४ विविध प्रदूषण समस्या

३.६.५ पर्यावरणाचे प्रकार

- नैसर्गिक पर्यावरण
- सांस्कृतिक पर्यावरण

३.६.६ प्रदूषण प्रकार वर्गीकरण :

- हवा प्रदूषण — अर्थ, कारणे, परिणाम व उपाययोजना
- जमीन/मृदा प्रदूषण — अर्थ, कारणे, परिणाम व उपाययोजना
- जल प्रदूषण — अर्थ, कारणे, परिणाम व उपाय
- औद्योगिक प्रदूषण — अर्थ, स्वरूप, परिणाम व उपाय
- ध्वनी प्रदूषण — अर्थ, कारणे, परिणाम व उपाय

संदर्भ ग्रंथासूची

- ०१) प्रा. पाटे सुमन () सामाजिक समस्या
०२) प्रा. वाईकर अ.बा. () भारतीय सामाजिक समस्या
०३) प्रा. लोटे रा.ज. () सामाजिक समस्या
०४) प्रा. काळदाते सुधाताई () सामाजिक समस्या
०५) प्रा. ताडपयीकर मेघा () कौटुंबिक हिंसाचार
०६) प्रा. आहुजा राम () भारतीय सामाजिक व्यवस्था
०७) प्रा. काचोळे दा.धो. () भारताच्या विघटनात्मक समस्या
०८) प्रा. माने माणिक () भारतातील समकालीन सामाजिक समस्या
०९) प्रा. गुप्ता मंजू व () भ्रूणहत्या व महिलांचे
10) Dhillon P.K. (1992) Psycho Social Aspects of Aging in India New Delhi
11) Kumar S. Vijaya (1991) Family life & Socio Economic problems of the Aged, Ashish Publishing house, New Delhi
12) Choudhari S.K. (1992) Problems of the Aged & of old age homes, Akshar Prathiroop Ltd, Bombay
13) Rao K.S. (1994) Aging, National Book trust of India, New Delhi
१४) प्रा. आहुजा राम (१९९४) सामाजिक समस्याए रावत पब्लिकेशन, जयपूर
१५) प्रा. मदन जी.आर (१९९४) भारतीय सामाजिक समस्याए विवके प्रकाशन, दिल्ली
१६) प्रा. विलास संगवे (१९७९) भारतातील सामाजिक समस्या पाप्यूलर प्रकाशन, मुंबई
१७) प्रा. आगलावे प्रदिप (२००९) आधुनिक भारतातील सामाजिक समस्या विद्या प्रकाशन, नागपूर
१८) प्रा. साळुंखे सर्जेराव () समकालीन भारतातील सामाजिक समस्या,
१९) प्रा. घाटगे जयंत () समकालीन भारतातील सामाजिक समस्या,
२०) कुलकर्णी जी.एम. (२०१४) पर्यावरण शास्त्रविद्या बुक्स, औरंगाबाद
२१) पेंडसे सचिन (२००४) पर्यावरण आणि समाज य.च.म.मु. विद्यापीठ, नाशिक
२२) ठाके एस. व्ही. (२०१४) पर्यावरण शास्त्रप्रशांत पब्लिकेशन, पुणे
२३) वराट तु.अ. (२०१४) पर्यावरण शास्त्र: एक अभ्यास रेणुका प्रकाशन, औरंगाबाद
२४) फुले सुरेश (२००४) पर्यावरण अभ्यासविद्याभारती प्रकाशन, लातूर
२५) भावसार रविंद्र () पर्यावरण प्रदूषण.....

४.१ आदिवासी समाजाची ओळख

४.१.१ प्रस्तावीक

- आदिवासी अर्थ, स्वरूप, व्याख्या
- आदिवासी समाजाची विविधता
- आदिवासी संस्कृती, निवास, अन्न, वस्त्र, निवारा
- भारतातील आदिवासी समाज

४.१.२ आदिवासी समाजाची वैशिष्ट्ये

- विशिष्ट भूप्रदेश
- लघु आकार
- एकाच रक्त संबंधावर आधारित
- बोली भाषा व लिखित साहित्याचा आभाव
- साधी जीवन पध्दती
- साधी अर्थव्यवस्था
- सीमित तंत्रविद्या
- समान धर्म
- सामाजिक एकजीनसीपणा

४.१.३ आदिवासी समाजाचे वर्गीकरण

- भौगोलिक / प्रादेशिक वर्गीकरण
- भाषिक वर्गीकरण
- वांशिक वर्गीकरण

४.२ आदिवासी समाजाचे सैध्दांतिक दृष्टीकोन

४.२.१ अलिप्ततावादी दृष्टीकोन

- प्रास्तावीक
- डॉ. व्हेरीअर एल्वीन यांचा अलिप्ततावादी दृष्टीकोन
- दृष्टीकोन समर्थनार्थ मुद्दे
- टिकात्मक परीक्षण

४.२.२ सामाजीकरण दृष्टीकोन/ विलीनीकरणवादी दृष्टीकोन

- प्रास्ताविक
- डॉ.घुर्य व ठक्कर यांचा सामाजीकरणाचा दृष्टीकोन
- दृष्टीकोनाच्या समर्थनार्थ मुद्दे
- टिकात्मक परीक्षण

४.२.३ एकीकरणवादी दृष्टीकोन

- प्रास्तावीक
- डॉ. हटन यांचा एकीकरणवादी दृष्टीकोन
- दृष्टीकोनाच्या समर्थनार्थ मुद्दे
- टिकात्मक परीक्षण

४.२.४ आदिवासींच्या विकासासाठी पंचशील धोरण

- प्रास्तावीक
- पंचशील धोरण— अर्थ, व्याप्ती, व्याख्या, महत्व
- वैशिष्ट्ये

- आदिवासी विकासासाठी नेहरूंचा दृष्टीकोन
- पंचशील तत्वे : तात्वीक भूमीका

४.३ आदिवासी विवाह पध्दती

४.३.१ प्रास्ताविक

- विवाहाची व्याख्या
- आदिवासी विवाहाचे स्वरूप

४.३.२ आदिवासी विवाहाचे प्रकार

- क्रय विवाह
- सेवा विवाह
- विनिमय विवाह
- अपहरण विवाह
- परीक्षा विवाह
- सहपलायन विवाह
- हठागमन विवाह

४.३.३ आदिवासी समाजातील घटस्फोट

- प्रस्तावना
- आदिवासी समाजातील घटस्फोटाची वैशिष्ट्ये
- सुलभ घटस्फोट
- मुलांची सोय
- घटस्फोटाची कारणे
- पुनर्विवाह

४.४ आदिवासी कुटूंब

४.४.१ आदिवासी समाजातील कौटूंबिक स्थिती

- प्रास्ताविक
- आदिवासी कुटूंब— व्याप्ती, महत्व, अर्थ, स्वरूप
- आदिवासी कुटूंब पध्दती
- आदिवासी कुटूंबाची कार्ये
- आदिवासी कुटूंब प्रकार— १) पितृसत्ताक २) मातृसत्ताक

४.४.२ आदिवासी कुटूंबाचे सामाजिक महत्व

- आदिवासी व शहरी कुटूंबातील फरक (साम्य/भेद)
- आदिवासी समाजातील विवाह पध्दती
- आदिवासी व सांस्कृतिक वारसा
- आदिवासी — अन्न, वस्त्र, निवारा
- आदिवासी समाज व शिक्षण समस्या
- आदिवासी लोकांच्या सवई व राहणीमान

४.४.३ जागतिकीकरणातील आदिवासींची स्थिती

४.५ आदिवासी कल्याण कार्यक्रम

४.५.१ स्वातंत्र्यपूर्व काळ व आदिवासी जीवन

- प्रास्ताविक
- ब्रिटीश शासन व आदिवासी जीवन
- ब्रिटीशांचा आदिवासी समाजावर प्रभाव — सामाजिक, आर्थिक, धार्मिक, राजकीय व सांस्कृतिक प्रभाव

४.५.२ स्वातंत्र्योत्तर भारतातील आदिवासींची परिस्थिती

- भारतीय शासन व आदिवासी समाज
- आदिवासी कल्याणकारी योजना
- आदिवासी समाजाचा शासकीय, राजकीय सहभाग
- आर्थिक, राजकीय, सामाजिक तरातूदी

४.५.३ आदिवासी विकास

- वैद्यकीय मदत व आरोग्य
- आदिवासी महिला सशक्तीकरण
- पंचवार्षिक योजना
- प्रशासकीय व्यवस्था
- विविध सांस्कृतिक मुल्ये

४.६ महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती

४.६.१ महाराष्ट्रातील विविध आदिवासी जमाती

- प्रास्ताविक
- महाराष्ट्रातील आदिवासी जमातींचा इतिहास
- आदिवासी जमातीबाबत सामाजिक जागरूकता
- आदिवासी समाजाची जीवनशैली
- आदिवासी समाजाने व्यापलेले जिल्हे
- म.आदिवासी समाजाची सामाजिक, शैक्षणिक स्थिती

४.६.२ गोंड आदिवासी जमात :

- प्रास्ताविक
- गोंड जमातीची पार्श्वभूमी
- गोंड समाजाचे जीवनमान, वैशिष्ट्ये
- गोंड समाज — अन्न, वस्त्र, निवारा
- गोंड जमात — सामाजिक जीवन
- गोंड जमात — आर्थिक जीवन
- गोंड जमात — सांस्कृतिक जीवन
- गोंड जमात — धार्मिक जीवन
- कल्याणकारी योजना, जात पंचायत

४.६.३ अंध आदिवासी जमात :

- प्रास्ताविक
- अंध समाज पार्श्वभूमी
- अंध समाजाचे जीवनमान, वैशिष्ट्ये
- अंध समाज — अन्न, वस्त्र, निवारा
- अंध समाज — सांस्कृतिक जीवन
- अंध समाज — धार्मिक जीवन
- अंध समाज — आर्थिक जीवन
- अंध समाजाची जात पंचायत
- कल्याणकारी योजना

संदर्भ ग्रंथासूची

- ०१) प्रा. नाडगोंड गुरूनाथ(२००३) भारतीय आदिवासी कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन, पुणे
- ०२) संगवे विलास (१९७८) आदिवासींचे सामाजिक जीवन पॉप्यूलर प्रकाशन, मुंबई
- ०३) गारे गोविंद (२०००) महाराष्ट्रातील आदिवासी जमाती कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन, पुणे
- 04) Ghuge G.S. (1963) The Sheduled Tribes Popular Prakashan, Bombay
- 05) Mujumdar D.N.& Madan T.N. (2011) An introduction to Social Anthropolasy Mayoor Prakashan, Delhi.
- 06) Singh K.S.(1994) The Scheduled TribesOxford University, Press, New Delhi
- 07) Haimendrof Fuur (1979) The Gods of Andha PadishVikas Publishing house, New Delhi
- ०८) शहा घनश्याम () भारतातील सामाजिक चळवळी
- ०९) रावत हरिकृष्ण () उच्चस्तर समाजशास्त्र विश्वकोष
- १०) डॉ. अग्रवाल प्रदिप()आदिवासी समाजाचे समाजशास्त्र
- ११) भालेराव साहेबराव धारवाडकर दीपक () भारतीय जनजातीय संरचना एवं विकास
- १२) डॉ. आगलावे प्रदिप() आदिवासींचे समाजशास्त्र
- १३) डॉ. क-हाडे बाबू ()आदिवासींचे समाजशास्त्र
- १४) नाडगोंडे गुरूनाथ ()आदिवासींचे समाजशास्त्र
- १५) ठाकूर सुंदरसिंह () आदिवासींचे समाजशास्त्र
- १६) लोटे रा.ज. ()आदिवासींचे समाजशास्त्र